

Dyrekategorier

AF KATRINE MINDDAL OG KARSTEN ELMOSE VAD

Dræberdyr, pattedyr, skaldyr, møgdyr, kæledyr, kryb og kræ. Man kan kategorisere dyr på mange måder. Her ser vi nærmere på de kategorier, som er defineret ved vores eget, menneskets, forhold til dyrene.

Der er mange måder at kategorisere dyr på. I naturvidenskaben klassificeres dyrene efter Linnés system. Her er det dyrenes morfologi og slægtskab, der er grundlaget for kategoriseringen. Vi kan også inddele dyrene ud fra f.eks. deres fødeemner, adfærd eller levesteder: kødædere, opportunist, havdyr.

Ofte inddeler vi dyrene efter helt andre kriterier, nemlig vores eget, menneskets, forhold til og eventuelle brug af dyrene. På den måde er der opstået betegnelser som blandt andet skadedyr, husdyr, kæledyr og forsøgsdyr.

DYREOPFATTELSE

Menneskers forhold til dyr er som andre menneskelige affærer historisk og kulturelt bestemt. De betegnelser vi anvender om et givent dyr, den kategori vi placerer dyret i, fortæller en historie om vores forhold til dyret. Betegnelserne kan i sidste ende få betydning for, hvordan vi behandler dyrene, og hvilke rettigheder vi tildeler dem.

For læreren er denne form for kategorisering interessant. Dels fordi elevernes egne betegnelser afspejler deres dyreopfattelse, dels fordi den måde, man vælger at betegne dyrene på i undervisningen, kan være med til at præge elevernes opfattelse af dyr.

Kategorierne er ikke endegyldige, men

dynamiske. Selve kategoriseringen og beskrivelserne af de forskellige dyrekategorier skal da heller ikke ses som udtømmende og fuldstændige. Det er eksempler på opdelinger og betegnelser, der kan sætte gang i overvejelser omkring vores forhold til dyrene omkring os.

DYNAMISKE KATEGORIER

Hvilke dyr, der hører til i hvilke kategorier, er der ikke et endegyldigt svar på. Nogle dyr kan placeres i flere kategorier samtidig, og der vil til enhver tid være store regionale og kulturelle forskelle på, hvordan man opfatter og anvender dyrene.

I Spanien risikerer tyrene at ende deres liv i blodig kamp i arenaen. I Danmark aflives tusindvis af tyrekalve få timer efter fødslen, da de betragtes som et spildprodukt i mælkeindustrien. I Indien betragtes tyrene af hinduerne som hellige.

Dyrene placeres efter menneskets forhold til dem, og eftersom vores forhold hele tiden ændrer sig, så ændrer indholdet i disse kategorier sig også løbende.

Nilgåsen blev indført til Nord- og Vesteuropa som en prydfugl i parker og haver. Derfra har den spredt sig ud i den vilde natur. Det har vist sig, at den har tendens til at fortrænge andre fuglearter på ynglepladserne. I dag betragtes arten i Danmark som et

skadedyr, en invasiv art, og den må skydes hele året. Den er ikke længere en prydfugl, men skadevoldende vildt.

Et andet eksempel er vores nationalfugl, knopsvanen. Tidligere var arten et yndet jagtbytte. Så yndet, at der i 1920'erne kun var enkelte ynglepar tilbage i landet. Den blev fredet, og senere i 1984 blev den valgt til Danmarks nationalfugl. Denne udenfor-kategori betegnelse, nationalfugl, gør nok, at det er de færreste danskere, der tør foreslå, at man igen skal indføre jagt på knopsvanen.

Skiftende kategoriseringer kan være problematiske. Senest har det dyreetiske råd forholdt sig kritisk til jægernes udsætninger og efterfølgende jagt på eksempelvis gråænder og fasaner. I rådets skrivelse står der: »Et flertal af Rådets medlemmer tager dog af principielle grunde afstand fra denne praksis, hvor man på én gang opdrætter dyr som husdyr og bagefter vil have dem til at leve som vilde dyr for at kunne skyde dem«.

En anden aktuel sammenblanding af kategorier er brugen af kamphunde som kæledyr. En række racer er det fra i år forbudt at sælge, avle på mv. Den politiske beslutning er sket ud fra en betragtning om at disse dyr er kampdyr (hvilket flere af racerne også er fremavlet til) og derfor er uegnede og farlige som kæledyr.

Det samme dyr – forskellige kategorier. Øverst den særlige form for tyrefægtning, Rejon, der foregår fra hesteryg. Nederst til venstre – slagtning af køer og nederst til højre – en ko fra et indisk tempel.

VILDE DYR

De dyr, man oftest beskæftiger sig med i biologiundervisningen, er de vilde dyr. Det vil sige, alle de dyr vi finder fritlevende i skoven, på stranden, i havet, i søen og så videre. Wilde dyr kan være mere eller mindre værdsat af mennesker. Hvis vilde dyr på en eller anden måde påvirker menneskers levevis negativt, så kan de tilføjes til kategorien skadedyr. Videnskabeligt set er alle arter væsentlige dele i den samlede biodiversitet. Visse arter er truede og omfattes derfor af særlige bestemmelser og fredningstiltag.

Ikke alle vilde dyr er lige vilde. Nogle af de fritlevende arter ville ikke være til stede uden menneskets tilstedeværelse. Nogle er afhængige af vores bygninger og konstruktioner for at leve, og andre er kun til stede fordi de på et eller andet tidspunkt er blevet sat ud i naturen.

Hvis de vilde dyr kan spises, så vil de i mange tilfælde kunne føjes til underkategorien byttedyr eller jagtbytte. Det er de dyrearter som traditionelt jages, fiskes eller samles, for at vi kan spise dem. Normalt har vi regler og love for, hvornår jagtvildt og konsumfisk må fanges, og hvornår de ikke må – jagttider og fredningstider.

HUSDYR

Husdyr er dyr, der holdes og bruges af mennesker. Der er tale om oprindeligt vildtlivende dyr, der igennem generationers hold og ved tæmning og avl er tilpasset et liv, hvor de bruges af mennesker.

Dyrene kan bruges til føde, som træk- el-

ler ridedyr eller til at levere produkter, der kan spises eller anvendes på anden måde. Oplagte dyr i denne kategori er svin, kvæg, heste, får, bier, høns, ænder og geder.

De to mest almindelige kæledyr, hunden og katten, falder også ind under kategorien husdyr, når katten bruges som musefanger og hunden for eksempel som vagt- eller hyrdehund.

Der er en vis gensidighed i forholdet. Selv om mennesket udnytter dyret, kan dyret til gengæld få foder, beskyttelse og pleje. Disse forhold er forskellige fra dem, dyrene er underlagt i naturen.

Husdyrene adskiller sig genetisk fra de vilde stamformer efter lang tids kontrolleret avl. Processen, hvor dyrene gennem avl og tæmning gøres til husdyr, kaldes domesticering.

Husdyrracernes udseende og egenskaber er resultat af domesticeringsprocesser op gennem historien. Det gælder fremavlede træk som øget mælkeproduktion hos koen, fårets tykke uld og hundens gøen eller særlige pelsfarver, der adskiller husdyrene fra vildformerne.

Som hovedregel er husdyrene også mindre i størrelse end de vilde former af dyret, men både dværgformer og kæmpeformer af husdyr er bevidst blevet fremavlet.

Ikke alle dyr egner sig til at blive husdyr, og ikke alle tamdyr kan kaldes domesticerede. Egnede dyr har træk og egenskaber, der kan bygges videre på, og kan tåle processen. En vis hårdførhed er en fordel, hvis dyrets unger skal fjernes fra moderen

og tåle et miljø med anden føde, klima og bakteriefloora. At dyret er socialt og vant til hierarki (som flokdyr) kan gøre det nemmere i forhold til at få dyret til at knytte sig til mennesket og opfatte det som leder. Andre forudsætninger kunne være at kunne tåle indespærring, håndtering og kunne formere sig i fangenskab. Endelig skal dyret egne sig til domesticering ved at være nyttigt: Det skal bidrage med enten arbejdskraft eller produkter som kød, mælk, æg, skind, uld, gødning eller lignende.

Et dyr kaldes først domesticeret, når det efter mange generationer er genetisk forandret, uanset om det er tamt eller ej, og uanset om der avles kontrolleret på det. Ved avl på dyr i zoologiske haver sørger man netop for, at de ikke adskiller sig genetisk fra deres vilde artsfæller.

Betegnelsen husdyr leder måske tanken hen på en husholdning som en lille bondegård, men moderne stordriftsbestande er også husdyrhold. Man kan også tale om produktionsdyr eller industridyr og dermed komme ind på udviklingen i landbruget og udnyttelsen af de dyr, vi holder for at spise eller bruge på anden vis.

Juridisk er der fastsat generelle regler for hold af kategorien landbrugsdyr, hvorved der forstås dyr, der holdes med henblik på produktion af fødevarer, uld, skind eller pels eller med henblik på andre landbrugs-mæssige formål. Ud over de generelle bestemmelser er der fastsat særlige regler for

Cowboys indfanger vilde heste.

svin, kvæg, fjerkræ, pelsdyr og heste.

Betegnelsen brugsdyr betyder arbejdsdyr (modsat avlsdyr), men kunne måske også bruges bredt til at dække alle de dyr, der holdes og bruges af mennesker.

Ud over de klassiske husdyr skal kategorien også rumme andre dyr, som mennesker holder og bruger, så som fisk i dambrug, mink på farme og brevduer.

Derudover findes endnu en forholdsvis moderne brugsdyrskategori. Man kan kalde denne underkategori for servicedyr. Her har dyret en hjælperolle i forhold til mennesket: førerhunde, narkohunde, bombehunde, jagthunde, handikaphunde mv. Særligt hunde avles og trænes til disse hjælperoller, men der findes også andre eksempler: Trøffelsvin og fiskeskarv eller de delfiner og søløver, som udfører opgaver for militæret i bl.a. USA.

KÆLEDYR

Ved kæledyr forstås dyr, der holdes i private hjem for fornøjelsens skyld. Formålet kan være at kæle og lege med dyrene, men kategorien kan også omfatte dyr, der ikke umiddelbart kan klappes og kæles med, f.eks. akvariefisk eller krybdyr. Bredere betegnelser kunne være hobbydyr, selskabsdyr eller familiedyr.

Kæledyr holdes altså ikke umiddelbart med et praktisk eller økonomisk formål. Ud over at være til selskab og fornøjelse, kan kæledyr være til pynt eller være tegn på status. Men deres egen status adskiller sig også fra andre dyrs, f.eks. dyr, der holdes

som landbrugsdyr eller jages.

Kæledyr lever typisk tæt sammen med mennesker og har særlige privilegier. Nogle gange bliver de behandlet og omtalt mere som mennesker end som dyr. De får et navn, de bliver tillagt egenskaber, temperamenter og personligheder, og måske bliver de endda begravet med gravsted, når de dør.

Listen over kæledyr er lang. De klassiske dyr i denne kategori er hund og kat, men andre populære dyr er fugle (f.eks. undulat og kanarieflugt), kaniner, marsvin, hamstere og akvariefisk. Også terrariedyr som slanger og andre krybdyr samt visse padder og insekter kan ses til salg hos dyrehandlere.

Kultur og traditioner spiller ind på hvilke dyr, der holdes som kæle- og familiedyr, og hvordan de holdes. At mindre fugle eller gnavere holdes i bestemte typer af bure er blevet standard, skønt andre former for udstyr havde været mere egnet set med dyrevelfærdsbriller. Hvilke dyr, der ender som kæledyr, dikteres både af tradition, mode og tilgængelighed. Engang var landskildpadder et ret udbredt kæledyr, der nu på grund af fredning er mindre almindeligt.

Hold af dyr i denne kategori er som andet dyrehold omfattet af dyreværnslovens regler. At der måske er behov for yderligere retningslinjer omkring dyr i denne kategori, påpeges af Det Dyreetiske Råd, der i en udtalelse om familie- og hobbydyr påpeger, at der har været mindre opmærksomhed omkring disse dyr og deres mulige velfærdsproblemer på grund af manglende viden om dyrenes natur og behov.

SKADEDYR

Skadedyr har altid haft en væsentlig plads i menneskets historie. Det er samtidig et godt eksempel på en dynamisk dyrekategori. De dyr, som tidligere har været til skade, er det muligvis ikke længere, mens der ved ændret levevis hos os kan tilføjes nye skadedyr.

Vi må formode, at de historisk set »første« skadedyr har været de dyr, der lever af eller på mennesker, eller som kan forårsage skade ved nærkontakt. Det er altså de store rovdyr, parasitterne og smittebærerne.

De mest direkte skadevoldere er de dyr, der slår os ihjel ved et angreb, enten som selvforsvar eller med det formål at æde os: de store katte, bjørne, hajer, giftslanger, flodheste, krokodiller med flere.

Angreb fra slanger, rovdyr mv. indrapporteres sjældent, da de oftest forekommer i regioner uden organiserede medicinske faciliteter. Det er derfor meget svært at vurdere, hvor mange menneskeliv giftslanger er skyld i. Videnskabelige estimater varierer mellem 20.000 og 125.000 årlige dødsfald.

Det antal menneskeliv som disse skadedyr har på samvittigheden(!) overgået dog helt sikkert af de antal dødsfald som parasitterne og smittebærerne har været årsag til gennem tiden. Et af de mest oplagte eksempler er den sorte død, bylde- og lungepesten, som blev spredt via forskellige gnavere, bl.a. den sorte rotte. Gnaverne kan være værter for en loppe, der igen kan bære

Fisker med fiskeskarv i Yangshuo, Kina. De lokale fiskere har gennem generationer brugt skarven som medhjælp.

den bakterie, der forårsager pesten. Gennem tiden har pesten formentlig resulteret i flere hundrede millioner dødsfald.

»Den store dræber« i dag på verdensplan er malaria, som er en infektionssygdom der spredes af malariamyggen. WHO anslår, at malaria er årsag til ca. 1 mio. dødsfald årligt, hvoraf størstedelen er børn.

Lidt overraskende figurerer også hunde som en af de store smittebærere. Hunde kan sprede rabiesvirus til mennesker, og de er kilde til 99 % af de rabiesdødsfald, der forekommer på verdensplan. Ifølge WHO er dødstallet mere end 55.000 årligt.

En anden type skadedyr er de dyr, der truer os på vores fødegrundlag. Dvs. de dyr, der lever af eller i vores føde. I landbrugs-samfund, som det danske, er det dels de dyr der påvirker afgrødernes eller husdyrenes vækst og sundhedstilstand, dels de dyr der lever af og i vores fødevarerlagre.

Særligt insekterne er repræsenteret med mange arter af skadedyr på vores fødevarer, men også miderne går i vores kornprodukter. Udover de hjemmehørende arter, så trives også tropiske arter i vores opvarmede lagre og køkkener. Skadedyrene spredes nemt via eksport og import af fødevarer.

I skovbruget døjer man også med ska-

dedyr. Bidskader fra større dyr, angreb af insekter og deres larver, overførsel af sygdomme mv.

I jæger- og samlersamfund konkurrerer man med andre dyr om byttet. Man jager derfor ikke nødvendigvis kun de dyr, man agter at spise, men også de dyr, man deler bytte med. Selv i nutidens Danmark, hvor jagt primært eksisterer som hobby eller sport, regulerer man dyrearter for at øge eller bibeholde bestande af byttedyr. Eksempelvis er der jagttid på krager, husskader og ræve. Derudover kan der gives dispensationer til at skyde bl.a. skarv og spættet sæl ud fra en vurdering af, at disse dyr forvolder skade på fiskeri og fiskereds-kaber.

Derudover findes der en række skadedyr, der i større eller mindre grad er generende i vores hverdag. Møl i klædeskabet, muldvarpe i græsplænen, insekter der stikker, og bider, myrer, orme og biller der nedbryder vores bygninger osv.

En sidste kategori af skadedyr er de invasive dyrearter – en slags skadedyr på økosystemerne. Dyr der på en eller anden måde er så dominerende, at de fortrænger andre arter og dermed influerer på biodiversiteten. I medierne optræder sådanne arter som dræbergopler eller dræbersnegle. En retorik

Mårhunden er en invasiv art og må jages hele året i Danmark.

som til forveksling ligner tidligere tiders betegnelser for ulve, bjørne og andre rovdyr.

DE HELLEGE OG DE FORBUDTE

Dyr, der tilbedes, dyrkes eller tillægges særlige egenskaber, findes i mange religioner og kulturer. Eksempelvis naturfolks amuletdyr, hvor dele af dyret som f.eks. tand, klo eller gevirstump båret som amulet skulle beskytte eller give overnaturlige kræfter. Eller pulveriseret næsehorns-pulver som potensmiddel i kinesisk medicin.

Det gamle Egyptens dyreguder og balsamerede eksemplarer af kat, krokodille eller andre dyr vidner også om, hvordan mennesker har helliggjort og udstyret bestemte dyr med særlig status. Skal man fremdrage nutidige eksempler på hellige dyr vil de fleste nok nævne ko eller abe i Indien og Nepal.

Dyrene kan dyrkes, fordi man ønsker sig, frygter eller ophøjer nogle af de (af og til menneskelige) egenskaber, der forbindes med dyret: styrke, kraft, list eller mod. Eller det kan tilbedes, fordi mennesket er afhængigt af dyret, dets ydelser eller produkter.

Det velkendte udtryk »hellige køer«

hentyder til menneskers forhold til koen – særligt i Indien, hvor ko og tyr har særstatus i hinduistisk religion. Ikke alene er det ikke tilladt ifølge religionen (og visse steder ifølge loven) at slagte og spise køer. Koens afføring og urin omgærdes også med religiøs respekt og indgår i ceremonier, hvor det opfattes som rensende. Når en indisk ko forvilder sig ud på en vej, kan den hellige drøvtygger forårsage, at trafikken går i stå. Det nyreligiøse ord »hellig« kan dog måske siges at være misvisende; i virkeligheden er det også taburegler og deres konsekvenser, der er på spil.

Koen i Indien kan ses som hellig, fordi den forbindes med bestemte hinduistiske guder og som mælkegivende dyr står som moderguddomssymbol. Forbuddet mod at slagte og spise den kan også være mere praktisk begrundet, idet der har været større behov for dyrets ydelser og produkter end kødet. Desuden kan en afstandtagen til andre kulturers ritualer eller spisevaner spille ind.

Det er under alle omstændigheder tankevækkende at se hvilke dyr, der optræder som eller forbindes med guddomme og har gjort det gennem historien, og hvilke dyr, der er omgærdet af taburegler.

UNDERHOLDNINGSDYR

Dyr er altid en sikker kilde til underholdning. Visse dyr er ligefrem trænet eller

Det er allermost underholdende, når man kan træne dyr til at udføre handlinger, der er genkendeligt menneskelige.

fremavlet specifikt til underholdning. Trænede dyr spiller hovedroller og biroller i et utal af film og tv-shows. Og dyrene har altid været en fast bestanddel af cirkusverdenen: søløver, tigre, heste, elefanter, bjørne og udklædte hunde og aber.

Underholdningsværdien hos både cirkusdyr og tv-dyr består i høj grad i, at dyrene opfører sig som mennesker. Dyrene skal helst udstråle en række menneskelige egenskaber. De skal være drillesyge, snu, frække, empatiske, og i filmene ser man ofte dyrene både »udtænke« og gennemføre planer. Ligesom kæledyrene tilegnes de en række egenskaber og motiver, men i underholdningsbranchen overdrives disse træk gerne ud i det absurde.

Dyr bliver også trænet til sport og konkurrencer. Hunde- og hestevæddeløb, dyre-

shows, sportsridning mv. Ejerne og trænerens forhold til disse dyr kan variere fra et kæledyrlignende forhold til et rent brugsdyrsforhold.

Dyr er også underholdning i zoologiske haver, dyreparker og akvarier. Her tiltrækkes besøgende af muligheden for at komme tæt på dyrearter, de ellers ikke vil kunne komme tæt på. Udover den primære underholdning ved et sådan besøg, så kan disse institutioner også tjene andre formål i forhold til en øget viden og læring om dyrene, samt at bevare og avle truede dyrearter.

I zoologiske haver og akvarier forekommer ofte træning af dyrene. Tidligere har det primære formål været at underholde gæsterne, men i dag anvendes træning aktivt for at stimulere dyrene og for at lette den praktiske håndtering af dyrene.

Grisevæddeløb.

Ikke al dyreunderholdning er lige så uskyldig som ovennævnte eksempler. Underholdning, hvor dyr kæmper mod mennesker eller mod hinanden, kaldes rammende for »blood sport«. Og den slags underholdning er der lange traditioner for.

I det antikke Roms arenaer har denne underholdningsgenre været dyrket med stor kreativitet. Eksotiske og farlige dyr blev indfanget fra yderområderne af romerriget, og transporteret til bl.a. Rom, hvor de indgik i forskellige drabelige arrangementer. Gladiatorer nedkæmpede løver, tigre, bjørne og andre store pattedyr.

Ved særlige arrangementer og fejringer talte disse nedslagtinger tusindvis af dyr. I kejser Titus' regeringsperiode blev omkring 9.000 dyr (og 10.000 mennesker) dræbt på 100 dage. Disse kampe er helt sikkert blevet brugt politisk, som et udtryk for den romer-

ske dominans over både mennesker og dyr fra fjerne egne.

Tyrefægtning er et andet klassisk eksempel på arrangerede kampe mellem menneske og dyr. Traditionen forekommer særligt i Spanien, Portugal, Sydfrankrig og i enkelte latinamerikanske lande. Selvfølgelig er tyrefægtningen er bundet op på en række regler, traditioner og særlige æresbegreber. Traditionel spansk tyrefægtning afsluttes ved, at tyren dræbes med et enkelt stød fra et særligt sværd. I den portugisiske version dræbes tyren ikke, men overmandes af otte ubevæbnede mænd. Traditionel spansk tyrefægtning har længe været debatteret og kritiseret. Senest har den spanske delstat Catalonien vedtaget et forbud mod tyrefægtning og de såkaldte tyreløb.

Andre eksempler på arenakampe med dyr er hane- og hundekampe. Begge kampformer involverer ofte gambling. Flere hundecer er direkte fremavlet til forskellige

former for hundekampe.

De fleste kan forbinde hunde, tyre, løver med aggressiv adfærd i en arena, men selv kanarifugle og edderkopper (på Filippinerne) ses anvendt i dyrekampe. Blood sport indbefatter også en række jagtformer, hvor dyrene ikke dræbes med det samme, men eksempelvis nedkæmpes af jagthunde.

FORSØGSDYR

Forsøgsdyr er bredt forstået dyr, der anvendes til forsøg som redskab til at opnå viden. Det kan både gælde dyr, der anvendes som forsøgsobjekter i levende live, og dyr, der bruges efter at være blevet aflivet til formålet – sidstnævnte er dog ikke omfattet af lov om dyreforsøg.

Lovteknisk er forsøgsdyr desuden forstået som hvirveldyr, så mens pattedyr, fugle, fisk, padder og krybdyr tæller med i statistikken over forsøgsdyr, falder bananfluen eller blæksprutten udenfor.

Ifølge lov om dyreforsøg kræver forsøg på hvirveldyr tilladelse af Dyreforsøgsværnet, hvis de er forbundet med smerte, lidelse, væsentlig ulempe eller varige men.

Forsøgene skal være til væsentlig gavn, og de må ikke udføres, hvis de er forbundet med stærk smerte eller intens lidelse for dyret, eller hvis samme resultater kunne opnås uden brug af dyr eller på mindre belastende måder. Der er krav til forsøgsdyrenes opstaldning, pasning, bedøvelse og smertelindring med mere.

Der anvendes årligt ca. 350.000 forsøgsdyr i Danmark. Hovedparten bliver brugt til forskning i menneskers sygdomme. En tredjedel af forsøgsdyrene bruges til forskning i dyrs sygdomme, til undervisning, afprøvning af lægemidler og lignende.

Dyr bliver ikke længere brugt til forsøg med afprøvning af kosmetik i Danmark, disse forsøg har været forbudt siden 2005.

Størstedelen (90 %) af de dyr, der anvendes til forsøg, er rotter og mus. Grise og kaniner og forskellige fugle og fisk bruges også som forsøgsdyr, og sjældnere anvendes dyr som hunde, katte og aber (de sidste slet ikke i Danmark gennem de seneste år). Mus anvendes i stor stil, fordi de er billige, nemme at holde, og der er stor viden om deres fysiologi og genetik.

En særlig gruppe forsøgsdyr er de transgene mus, der har fået ændret deres arvemasse. Sådanne knock-in-mus har fået indsat et gen, man ønsker at studere. Det kunne være et sygdomsgen fra et menneske, der indsættes i musen, så den udvikler

en sygdom, den ellers ikke ville have fået. Omvendt har såkaldte knock-out-mus fået inaktiveret et eller flere gener, som således er slukket hos musen, og effekten af dette kan så studeres.

Grisen er særlig interessant som forsøgsdyr på grund af organernes ligheder med menneskets, og der er også transgene forsøgsgrise.

Normalt bliver forsøgsdyr tildelt et nummer til identifikation i lighed med mange produktionsdyr. Der er nok sjældnere tale om navngivning eller lignende tegn på tilknytning i forhold til de mennesker, der udfører forsøgene. Alle er dog på fornavn med nogle af de kendte dyr, der også kunne placeres i kategorien forsøgsdyr: Rumhunden Laika, der i 1957 blev det første levende væsen i kredsløb om Jorden, og det klonede får Dolly, der blev frembragt i 1996 af et forskerhold på Roslin Institute i Skotland.

Mere anonyme, men vigtige forsøgsdyr, er bananfluen og rundormen.

FREMTIDENS DYREKATEGORIER

Forskellige dyrekategorier er opstået igennem tiden i takt med samfundsudviklingen. Nye kategorier vil også opstå fremover, når vores relationer til dyrene antager nye former. Et eksempel på en fremtidig relation kunne være dyr som reservedelslagre for mennesker.

Xenotransplantation er transplantation af levende væv (celler eller hele organer) fra en art til en anden. Det kunne være transplantation af organer fra dyr til menneske.

Her snakker vi altså i en vis forstand blandinger af menneske og dyr som en ny kategori.

De transgene forsøgsdyr, der har fået indsat genmateriale fra mennesker, er såkaldte kimærer, det vil sige blandingsvæsener. En organisme, der indeholder mindst én hel celle fra et andet væsen, menneske eller dyr, kan kaldes en kimære. Begrebet dækker altså både folk, der lige har fået blodtransfusion, de transgene mus og den fåre-ged, forskere skabte i 1984.

Blandinger mellem menneske og dyr kan give anledning til overvejelser, fordi dyr og mennesker er stillet vidt forskelligt. Som det fremgår af beskrivelsen af de forskellige dyrekategorier kan dyr jo for eksempel ejes, holdes som husdyr, aflives og spises. Dyrene er beskyttet af visse love, men ikke så vidtgående som mennesket, og dyr har ikke rettigheder juridisk, som mennesker har det.

Katrine Minddal er studerende ved Læreruddannelserne Metropol. Karsten Elmo Vad er underviser på Statens Naturhistoriske Museum. Begge er medlem af Biologforbundets bestyrelse.